

УДК 343.71(477)

ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ ФІЛЬЧАКОВ,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

ТЕОРЕТИЧНИЙ ГЕНЕЗИС ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОННОСТІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Питання нагляду, в тому числі з боку органів прокуратури, за додержанням законності під час проведення оперативно-розшукових заходів завжди посідало серед науковців одне із центральних місць. Враховуючи вказане, не дивним є те, що всі наукові праці, у яких прямо або опосередковано розглядається обрана нами проблематика, у загальному вигляді можна розділити на такі групи: наукові праці, які безпосередньо присвячені проблематиці дотримання законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, однак фрагментарно розглядають питання, пов'язані із наглядом, в тому числі зі сторони органів прокуратури; наукові праці, які присвячені питанням, пов'язаним із прокурорським наглядом за проведенням як взагалі оперативно-розшукової діяльності, так й безпосередньо окремих оперативно-розшукових заходів; наукові праці, які присвячені питанням, пов'язаним із прокурорським наглядом за додержанням законності під час проведення негласних слідчих розшукових дій. Отже, розглянемо детальніше вказані наукові праці.

До першої групи слід віднести наукові праці В. А. Глазкова, М. Й. Курочки, О. В. Негодченка, Г. П. Середи, О. В. Федосової та ін. Водночас, окремо слід відмітити кандидатську дисертацію О. В. Федосової на тему: «Забезпечення прав і свобод громадян в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ» та монографічне дослідження О. В. Негодченка на тему: «Забезпечення прав та свобод людини органами внутрішніх справ України». Зокрема, із урахуванням досліджуваної проблематики становить інтерес обґрунтування О. В. Федосовою необхідності провадження прокурорського нагляду у випадку наявності конкретних приводів та підстав про порушення правоохоронним органом законних прав і свобод громадян при проведенні оперативно-розшукових заходів [1, с.11, 67–68].

В той же, час О. В. Негодченко відмічає, що за сучасних умов ефективного забезпечення прав і свобод людини у правоохоронній діяльності правоохоронних органів вимагає концептуально нових підходів, що обумовлюють докорінні зміни організаційно-правових засад функціонування органів внутрішніх справ, зокрема гуманізацію діяльності міліції та підвищення її авторитету, побудову відносин між міліцією і народом на засадах партнерства, удосконалення форм, методів і засобів забезпечення прав і свобод людини тощо. Необхідність суттєвого підвищення ефективності діяльності органів внутрішніх справ у цій сфері потребує ґрунтового й послідовного наукового аналізу її організаційно-правових засад [2, с. 74].

Враховуючи вказане, можна дійти висновку, що серед положень наукових праць першої групи для обраної нами проблематики становлять інтерес лише ті, що в загальному вигляді характеризують організаційно-правові засади забезпечення законності оперативно-розшукової діяльності.

Що стосується наукових праць другої групи, то слід відмітити, що наприклад О. М. Бандурка відзначає, що прокурорський нагляд – це особливий вид діяльності уповноважених державою на її провадження посадових осіб – прокурорів – метою якого є забезпечення додержання і правильного застосування законів державними органами, суспільними організаціями, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, посадовими особами і громадянами [3, с. 136]. Враховуючи вказане, не є дивним, що питання прокурорського нагляду за законністю під час ОРД вивчалось доволі ґрунтовно, зокрема, тільки за останні 15 років 6 кандидатських дисертацій були присвячені окресленій проблематиці. Наприклад: кандидатська дисертація С. М. Піскуна на тему: «Прокурорський нагляд за дотриманням законності в оперативно-розшуковій діяльності ОВС України (теоретико-правові та організаційно-тактичні основи)» (2003 р.); кандидатська дисертація М. О. Маркіна на тему: «Організаційно-правові засади здійснення прокурорського нагляду за додержанням законів у сфері боротьби з організованою злочинністю» (2006 р.); кандидатська дисертація О. Г. Рибак на тему: «Охорона та захист прав людини при здійсненні оперативно-розшукових заходів ОВС України на досудових стадіях

кримінального процесу» (2010 р.); кандидатська дисертація В. Л. Соколкіна на тему: «Теоретико-прикладні засади прокурорського нагляду за дотриманням законності при провадженні оперативно-розшукової діяльності органами внутрішніх справ на залізничному транспорті» (2013 р.); кандидатська дисертація А. В. Вінакова на тему: «Прокурорський нагляд за оперативно-розшуковою діяльністю органів внутрішніх справ, яка здійснюється з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем» (2014 р.); кандидатська дисертація І. О. Папуші на тему: «Процесуальна діяльність прокурора у протидії незаконному обігу наркотиків» (2015 р.). В той самий час, відмітимо, що безпосередньо обрана нами тематика не досліджувалась, а лише розглядались окремі організаційно-правові чи тактичні засади. Тобто, проблематика прокурорського нагляду за додержанням законності при проведенні оперативно-розшукових заходів підрозділами кримінальної поліції розглядалась доволі фрагментарно; по-друге, окремої уваги дотриманню законності саме під час проведення оперативно-розшукових заходів не приділялось; по-третє, більшість положень сьогодні є застарілими через реформування як законодавства, так і правоохоронної системи.

Що стосується останньої групи наукових праць, то слід відмітити, що починаючи з 2012 року проблематика дотримання законності та прокурорського нагляду під час проведення негласних слідчих розшукових дій знайшла своє відображення на всіх рівнях наукових досліджень та лише за останній рік висвітлена безпосередньо у двох кандидатських дисертаціях Є. В. Шинкаренка та Є. В. Бондаренка [4; 5].

Відзначимо, що опитані працівники підрозділів кримінальної поліції визначили, що сьогодні в своїй практичній діяльності між ними та працівниками прокуратури під час документування злочинних намірів та дій в рамках оперативно-розшукових справ шляхом здійснення оперативно-розшукових заходів доволі часто виникають спірні питання, розв'язання яких не передбачено існуючим законодавством. В той же час, опитані працівники органів прокуратури зазначили, що процес здійснення прокурорського нагляду за додержанням законності при проведенні оперативно-розшукових заходів підрозділами кримінальної поліції супроводжується великою кількістю наявних колізій в законодавстві та недосконалістю організаційно-тактичної складової такої діяльності взагалі.

Висновок. Отже, сьогодні в теорії оперативно-розшукової діяльності все ще не достатньо дослідженням залишається питання прокурорського нагляду за додержанням законності при проведенні оперативно-розшукових заходів підрозділами кримінальної поліції. Зважаючи на наведене, доцільно звернути увагу наукової спільноти на окреслену проблематику з метою оптимізації такої діяльності, зокрема шляхом проведення комплексного монографічного дослідження, присвяченого предмету даної публікації.

Список бібліографічних посилань

1. Федосова О. В. Забезпечення прав і свобод громадян в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпропетровськ, 2009. 20 с.
2. Негодченко О. В. Забезпечення прав та свобод людини органами внутрішніх справ України : монографія. Дніпропетровськ : Поліграфіст, 2002. 416 с.
3. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність. Частина I : підручник. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.
4. Бондаренко Є. В. Прокурорський нагляд за додержанням законності при проведенні НСРД підрозділами Національної поліції України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018. 20 с.
5. Шинкаренко Є. В. Прокурорський нагляд за додержанням законності при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій підрозділами Національної поліції України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2018. 20 с.

Одержано 26.03.2019